

Príloha: Všeobecné podmienky pre vzdelávanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

Žiaci so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami sú:

1. Žiaci so zdravotným znevýhodnením
2. Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia
3. Žiaci s nadaním

Žiaci so ŠVVP sú vzdelávaný podľa zákona z 9. mája 2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Škola vzdeláva žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a vytvára pre ne podmienky na základe odporúčaní zariadenia poradenstva a prevencie prostredníctvom:

- a) individuálneho vzdelávacieho programu,
- b) poskytovaných podporných opatrení.“.

Podporným opatrením je opatrenie poskytované školou alebo školským zariadením potrebné na to, aby sa dieťa alebo žiak mohli plnohodnotne zapájať do výchovy a vzdelávania a rozvíjať svoje vedomosti, zručnosti a schopnosti.

O vyjadrenie na účel poskytnutia podporného opatrenia môže riaditeľ školy alebo riaditeľ školského zariadenia požiadať zákonný zástupca dieťaťa alebo neplnoletého žiaka, plnoletý žiak, zástupca zariadenia alebo pedagogický zamestnanec alebo odborný zamestnanec. Ak ide o dieťa alebo o neplnoletého žiaka, o vyjadrenie zariadenia poradenstva a prevencie na účel poskytnutia podporného opatrenia možno požiadať len s informovaným súhlasom jeho zákonného zástupcu.

Podpornými opatreniami sú:

- Poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy cieľov, metód, foriem a prístupov vo výchove a vzdelávaní,

- poskytovanie výchovy a vzdelávania na základe úpravy obsahu výchovy a vzdelávania a hodnotenia výsledkov dosiahnutých deťmi alebo žiakmi vo výchove a vzdelávaní,
- zabezpečenie činností na rozvoj pohybovej schopnosti, zmyslového vnímania, komunikačnej schopnosti, kognitívnej schopnosti, sociálno-komunikačných zručností, emocionality a sebaobsluhy,
- činnosť na podporu dosahovania školskej spôsobilosti,
- zabezpečenie poskytovania kurzu vyučovacieho jazyka školy alebo inej podpory pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka školy,
- zabezpečenie doučovania, alebo cieleného učenia na dosiahnutie najvyššieho individuálneho kognitívneho potenciálu dieťaťa alebo žiaka,
- skvalitnenie podmienok výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- zabezpečenie vzdelávania sa vo vyučovacom predmete alebo vo vzdelávacej oblasti vo vyššom ročníku,
- zabezpečenie osobitných foriem komunikácie dieťaťa so zdravotným postihnutím alebo žiaka so zdravotným postihnutím so školou alebo so školským zariadením,
- činnosť na podporu sociálneho zaradenia,
- činnosť na podporu predchádzania ukončenia školskej dochádzky v nižšom ako poslednom ročníku základnej školy alebo strednej školy,
- špecializované kariérové poradenstvo,
- zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede,
- poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- zabezpečenie sebaobslužných úkonov v čase výchovno-vzdelávacieho procesu,
- poskytnutie špeciálnych edukačných publikácií a kompenzačných pomôcok,
- zabezpečenie úpravy priestorov školy určených na podporu vnímania a nadobúdanie zručností,
- odstraňovanie fyzických bariér v priestoroch školy alebo školského zariadenia a organizačných bariér pri výchove a vzdelávaní,
- zabezpečenie diétného stravovania,
- prevencia na podporu fyzického zdravia, duševného zdravia a prevencia výskytu rizikového správania,
- krízová intervencia.

Individuálny výchovno-vzdelávací program je súčasťou povinnej dokumentácie žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Je to dokument, ktorého účelom je plánovanie vzdelávania žiaka podľa jeho špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb.

Individuálny výchovno-vzdelávací program obsahuje:

- základné informácie o žiakovi a vplyve jeho diagnózy na výchovno-vzdelávací proces;
- požiadavky na úpravu prostredia školy a triedy;
- modifikáciu učebného plánu a učebných osnov;
- aplikáciu špeciálnych vzdelávacích postupov;
- špecifické postupy hodnotenia učebných výsledkov žiaka;
- špecifiká organizácie a foriem vzdelávania;
- požiadavky na zabezpečenie kompenzačných pomôcok a špeciálnych učebných pomôcok;
- zabezpečenie servisu odborníkov – špeciálneho pedagóga, školského psychológa

Všetky špecifické úpravy sa vypracovávajú v individuálnom rozsahu a kvalite tak, aby zodpovedali špeciálnym výchovno-vzdelávacím potrebám konkrétneho žiaka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program vypracováva triedny učiteľ v spolupráci so špeciálnym pedagógom, prípadne ďalšími zainteresovanými odbornými pracovníkmi podľa potreby.

Individuálny výchovno-vzdelávací program sa v priebehu školského roka môže upravovať a dopĺňovať podľa aktuálnych špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb žiaka. Úpravy výchovno-vzdelávacieho programu sú výsledkom odborných konzultácií všetkých zainteresovaných odborníkov a oboznamuje sa s nimi aj zákonný zástupca žiaka.

Individuálny výchovno-vzdelávací program podpisuje riaditeľ školy, triedny učiteľ, špeciálny pedagóg a zákonný zástupca žiaka.

Novela vyhlášky o pedagogickej dokumentácii umožňuje zlúčiť IVP a podporné opatrenie do jedného dokumentu (aj s vyjadrením PO a vyjadrením riaditeľa).

Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s VPU vo výchovno-vzdelávacom procese

Podľa tohto vzdelávacieho programu sa vzdelávajú žiaci, ktorí majú diagnostikované špecifické vývinové poruchy učenia (VPU).

Medzinárodná klasifikácia chorôb,

10. revízia (MKCH-10) v kategórii Poruchy psychického vývinu (F 80-89) samostatne vymedzuje špecifické poruchy školských zručností:

- ✓ F 81.0 špecifickú poruchu čítania (u nás označovanú termínom dyslexia),
- ✓ F 81.1 špecifickú poruchu hláskovania (dysortografia),
- ✓ F 81.2 špecifickú poruchu aritmetických schopností (dyskalkúlia),
- ✓ F 81.3 zmiešanú poruchu školských zručností (súčasný výskyt dyskalkúlie s dyslexiou alebo dysortografiou),
- ✓ F 81.8 iné vývinové poruchy školských zručností (uvádza sa dysgrafia) a
- ✓ F 81.9 nešpecifikovanú vývinovú poruchu školských zručností (neschopnosť učiť sa).

Učiteľ vychádza z týchto odporúčaní

- akceptuje žiaka s VPU a rešpektuje špecifiká jeho osobnosti;
- rešpektuje správanie žiaka spôsobené jeho narušením;
- podporuje a taktne usmerňuje jeho spôsoby seberealizácie;
- povzbudzuje žiaka a vytvára príležitosti pre pozitívne hodnotenie;
- stimuluje rozvíjanie tých schopností, ktoré v dôsledku narušenia nie sú dostatočne vyvinuté;
- podporuje všetky snahy žiaka o ústnu i písomnú komunikáciu a vedie ku komunikatívnosti i ostatných spolužiakov;
- poskytuje žiakovi podnety na hodnotiace myslenie a vedie ho k primeranému sebahodnoteniu;
- vedie žiaka k samostatnosti a pozitívnym prístupom zvyšuje jeho sebadôveru;
- kladie na žiaka primerané požiadavky, nezľavuje v nárokoch a neoslobodzuje ho od

činností, ktoré môže s individuálnou pomocou učiteľa alebo spolužiakov zvládnuť;

- Vo výchovno-vzdelávacom procese učiteľ zohľadňuje špecifiká osobnosti a poznávacích procesov žiaka s VPU, ktoré môžu byť prítomné, napr.:
 - pomalé tempo zapamätávania a narušenie pamäti;
 - ťažkosti pri niektorých myšlienkových operáciách;
 - motorická instabilita;
 - nedostatky vo vývine psychomotorických zručností;
 - znížená miera koncentrácie a vytrvalosti pozornosti;
 - neadekvátne emocionálne reakcie;
 - zvýšená unaviteľnosť;
 - znížená sebadôvera;
 - nerovnomerné výkony a i.

- K zmierneniu prejavov a dôsledkov vyššie uvedených negatívnych vplyvov na vzdelávanie v triede zabezpečí vyučujúci žiakovi nasledujúce podmienky:
 - umiestni žiaka v triede tak, aby mohol vnímať výklad učiteľa všetkými zmyslami;
 - do lavice posadí žiaka s takým spolužiakom, ktorý bude schopný a ochotný v prípade potreby pomôcť, v prípade potreby k práci so žiakom prizve špeciálneho pedagóga,
 - pracovný postup vo výchovno-vzdelávacom procese konzultuje so školským špeciálnym pedagógom, pri práci so žiakom používa vhodné pomôcky (po dohode so špeciálnym pedagógom) a učí ho s nimi pracovať aj samostatne a ďalšie podmienky podľa konkrétnych odborných odporúčaní (z poradenského zariadenia a školského špeciálneho pedagóga).

- Pre porozumenie a osvojenie preberaného učiva učiteľ:
 - používa efektívne stratégie učenia,
 - pracuje s námetom v takom rozsahu, ktorý je primeraný veku a mysleniu žiaka
 - v individuálnych prípadoch konzultuje rozsah učiva so špeciálnym pedagógom
 - pri vyučovaní využíva skúsenosti žiaka a nadväzuje na ne
 - nové pojmy vždy vysvetlí a objasní ich v rôznych súvislostiach
 - využíva názorný materiál a poskytuje žiakovi možnosť manipulácie s ním

- nové učivo usporiada po krokoch a dodržiava postupnosť od jednoduchého k zložitejšiemu,
- systematicky sa venuje žiakovi individuálne, aby žiak postupne preberal celé učivo
- poskytne žiakovi dostatok možností na precvičovanie a osvojenie učiva
- priebežne si overuje ako žiak porozumel učivu alebo úlohe
- pri skúšaní a overovaní vedomostí žiaka volí formu písanú, ústnu i praktickú – uprednostňuje tú formu, ktorú v aktuálnom čase, prípadne aj pre konkrétny druh úloh odporúča poradenské zariadenie a momentálny psychický stav dieťaťa
- otázky a úlohy zadáva tak, aby žiak mohol odpovedať jednoznačne
- pri ústnej odpovedi berie na závažnosť odpovede aj formu otázka-odpoveď
- pri skúšaní a hodnotení žiaka si overí, či žiak porozumel zadanej úlohe.
- V cudzom jazyku je učiteľom:
 - rešpektovaný fonetický zápis textu
 - zameriava sa už žiaka na konverzáciu a sluchovú podobu jazyka
 - požívajú sa testy s možnosťou výberu odpovede
 - pri nácviku počúvania sa žiakovi poskytne aj text vo vytlačenej podobe
 - učí žiaka pracovať s kompenzačnými pomôckami a rovnako tak si ich aj vytvárať
- Pri vzdelávaní žiaka s VPU je nevyhnutná úzka spolupráca školy a rodiny, vytvorenie atmosféry spoločnej zodpovednosti a ujasnenia cieľov i postupov vedúcich k ich dosiahnutiu. V priebehu nižšieho sekundárneho vzdelávania je potrebné pomôcť žiakovi s VPU pri jeho profesionálnej orientácii a tým prispieť k jeho úspešnému sociálnemu začleneniu.

Všeobecné zásady hodnotenia žiaka s VPU

- Pri hodnotení učebných výsledkov žiaka s VPU učiteľ rešpektuje jeho psychický a fyzický zdravotný stav, druh a závažnosť poruchy, ktorá má vplyv na úroveň a výsledky práce žiaka v príslušnom predmete.
- Učiteľ posudzuje učebné výsledky žiaka objektívne a primerane náročne, pričom prihliada aj na jeho vynaložené úsilie, svedomitosť, individuálne schopnosti, záujmy a na predpoklady jeho ďalšieho vzdelávania po ukončení povinnej školskej dochádzky.

- Pri hodnotení učebných výsledkov žiaka kladie dôraz na jeho individuálne schopnosti, ktoré sú základom jeho pracovnej a sociálnej integrácie.
- Pri hodnotení a klasifikácii žiaka je nevyhnutné postupovať podľa odporúčaní špeciálneho pedagóga.
- O spôsobe a možnostiach hodnotenia a klasifikácie, triedny alebo vyučujúci učiteľ informuje zákonného zástupcu žiaka s VPU po konzultácii so špeciálnym pedagógom a bude to zaznamenané v IVP daného žiaka.
- Pri hodnotení žiaka s VPU učiteľ taktne posudzuje úroveň jeho vedomostí najmä v porovnaní s uplynulým obdobím vzhľadom na predchádzajúce výkony samotného žiaka.

<p>Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s poruchou aktivity a pozornosti</p>

Podľa tohto vzdelávacieho programu sa vzdelávajú žiaci, ktorí majú diagnostikovanú poruchu aktivity a pozornosti.

F90.0 Porucha aktivity a pozornosti

Nedostatok pozornosti

- porucha s hyperaktivitou
- hyperaktívna porucha
- syndróm s hyperaktivitou

Nezahŕňa:

hyperkinetickú poruchu spojenú s poruchou správania (F90.1)

V odbornej literatúre sa stretávame aj s pojmami ADHD a ADD.

✓ ADD

– Je vývinová porucha pozornosti s normálnou aktivitou, bez hyperaktivity (syndróm deficitu pozornosti).

✓ ADHD

– Je vývinová porucha charakterizovaná veku dieťaťa neprimeraným stupňom pozornosti, rozptýlenou pozornosťou s hyperaktivitou.

– Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou a impulzivitou.

– Porucha pozornosti a koncentrácie spojená s agresivitou.

– Porucha pozornosti a koncentrácie bez agresivity.

Učiteľ vychádza z týchto odporúčaní

- pri vyučovaní môže pedagóg stanoviť dĺžku a štruktúru vyučovacej hodiny flexibilne, zohľadňujúc psychický stav, správanie a potreby žiaka, ktoré sú dôsledkom stanovenej diagnózy,
- rozvíjať sociálne zručnosti, podporovať proces sebavýchovy,
- budovať aktívny vzťah žiaka k osobnému rastu,
- podporovať kultivovanie sociálneho fungovania žiaka zvýšením sociálnych kompetencií,
- stimulovať procesy sociálneho učenia,
- konfrontovať vlastné skúsenosti a vedomosti v rámci skupiny a porovnávať ich so sociálnymi normami,
- konfrontovať korektívnu skúsenosť interakcie s dospelým v atmosfére dôvery a prijatia.
- zabezpečiť žiakovi relaxačnú zónu, kde si môže v prípade preťaženia oddýchnuť
- rešpektovať chyby vyplývajúce z nepozornosti
- ponúknuť žiakovi možnosť opravy alebo doskúšanie ak úlohy z testu nestihne vypracovať, prípadne ich prehliadne z nepozornosti
- dopriať žiakovi dostatok času na vypracovanie zadaní
- ak správanie narúša vyučovací proces, pretrváva nesústredenosť, rozptýlenosť, môže to byť znakom únavy. Preto je nutné ponúknuť žiakovi priestor na relaxačnú chvíľku, ak je nutné aj mimo triedy v spolupráci so školským špeciálnym pedagógom.
- Nekomentovať nevhodné správanie, nevystavovať sociálnej kritike (takýto žiaci sú veľmi citliví a mohlo by to viesť k pocitom zlyhania, či odmietnutia)
- úlohy, ktoré si vyžadujú dlhšie sústredenie rozdeliť na viac častí, ktoré sa realizujú postupne
- viesť ku sebakontrolu
- s toleranciou hodnotiť chyby vyplývajúce z nepozornosti

Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s poruchami PAS vo výchovno-vzdelávacom procese

Podľa tohto vzdelávacieho programu sa vzdelávajú žiaci, ktorí majú diagnostikovaný autizmus alebo ďalšie pervazívne vývinové poruchy (bez mentálneho postihnutia).

- ✓ detský autizmus (F84.0),
- ✓ atypický autizmus (F84.1),
- ✓ Rettov syndróm (F84.2),
- ✓ iná dezintegratívna porucha v detstve (F84.3),
- ✓ hyperaktívna porucha spojená s mentálnou retardáciou a stereotypnými pohybmi (F84.4),
- ✓ Aspergerov syndróm (F84.5),
- ✓ Iné pervazívne vývinové poruchy (F84.6),
- ✓ nešpecifikovaná pervazívna vývinová porucha (F84.9).

Učiteľ vychádza z týchto odporúčaní

- rozširovanie funkčnej komunikácie v kategóriách: (reakcie na správanie iných ľudí, komentovanie, žiadanie informácií, vyjadrovanie pocitov, vyjadrovanie prosociálnych postojov.
- zintenzívňovať túžbu dieťaťa komunikovať,
- naučiť žiaka počúvať a nasledovať inštrukcie a usmernenia učiteľa
- podporovať schopnosti vybrať si z ponúkaných aktivít,
- budovať schopnosti empatie,
- vytvárať kognitívnu bázu na rozvíjanie primeraného správania, odrážajúceho očakávania okolia,
- akceptovať individuálne psychomotorické tempo žiaka
- pri práci uprednostniť následnosť krokov, nezadávať naraz veľa inštrukcií
- pri individuálnej práci žiaka vylúčiť časové obmedzenie, dopriať dostatok času

Všeobecné odporúčania pre postup učiteľa žiaka s inými poruchami správania

Najčastejšie sú to **neurózy**, ktoré sú funkčným nervovým ochorením, t.j. bez poškodenia centrálného nervového systému alebo zmeny v metabolizme. Sú vyvolané predovšetkým stresovou situáciou, ktorú predstavujú napr. dlhodobé konflikty, najmä z pohľadu jedinca neriešiteľné konfliktné situácie. Môžu to byť aj situácie vznikajúce v rodine (príliš prísna výchova, neadekvátne požiadavky na dieťa, alkoholizmus v rodine, rozvod rodičov ap.) a v škole, napr. neprimerané požiadavky na žiaka, nevhodný výchovný prístup učiteľa, zosmiešňovanie, prípadne až šikanovanie zo strany spolužiakov. a. i. Ďalším zdrojom vzniku neuróz môžu byť psychotraumy, t.j. náhle silné negatívne citové zážitky – napr. havária, smrť blízkych príbuzných ap.

Prejavy neuróz sú rôzne – psychické: strach, úzkostné stavy, podráždenosť, napätie, depresie, značná náladovosť, konfliktnosť. Telesné ťažkosti – bolenie hlavy, bolesti žalúdka, nechutenstvo, neprimeraná únava, zvracanie, tiky, trasenie rúk, kŕče a iné. Aj zajakosť alebo pomočovanie sa, cmúľanie prstov, ohrýzanie nechtov môžu byť prejavom neurózy a dôsledkom stresovej situácie. Neurózy sú liečiteľné.

V prvom rade je potrebné nadviazať kontakt s rodičmi, odporučiť odborné vyšetrenie lekárske, psychologické. Pri pozorovaní uvedených a podobných prejavov v správaní sa odporúča učiteľovi konzultovať problém so školským psychológom.

Pokiaľ poruchy správania u žiaka dôsledkom narušeného duševného zdravia (napr. neuróza) alebo chronických ochorení a ich stav si vyžaduje modifikáciu vzdelávacieho procesu, takýto žiak môže byť evidovaný ako žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami s vypracovaným individuálnym výchovno-vzdelávacím programom, ktorý zahŕňa aj potrebné psychologické, špeciálnopedagogické alebo liečebnopedagogické intervencie.

Poruchy správania rozličného charakteru môžu byť prejavom a dôsledkom aj niektorej **poruchy osobnostného vývinu** (napr. disharmonický vývin osobnosti, schizoidná osobnosť, podobne ako autizmus). V takýchto prípadoch je nevyhnutné psychiatrické vyšetrenie. V prípade, že je porucha osobnostného vývinu potvrdená medicínskou diagnózou, je možné podľa individuálneho posúdenia vývinu osobnosti žiaka a jeho špeciálnych vzdelávacích potrieb žiaka evidovať ako žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a vypracovať mu individuálny výchovno-vzdelávací program.

Personálne zabezpečenie výchovy a vzdelávania inkluzívnym tímom

Školský psychológ

– vykonáva odborné činnosti v rámci orientačnej psychologickkej diagnostiky, individuálneho, skupinového alebo hromadného psychologického poradenstva, psychoterapie, prevencie a intervencie k žiakom s osobitným zreteľom na proces výchovy a vzdelávania v školách a školských zariadeniach

- vykonáva aj odborné činnosti psychologického poradenstva v oblasti rodinných, partnerských a ďalších sociálnych vzťahov.

- poskytuje psychologické poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení. Pripravuje podklady pre odborných zamestnancov poradenských zariadení.

Špeciálny pedagóg

– vykonáva odborné činnosti v rámci špeciálnopedagogickej diagnostiky, individuálneho, skupinového alebo hromadného poradenstva a intervencie žiakom s poruchami aktivity a pozornosti. Poskytuje špeciálnopedagogické poradenstvo a konzultácie zákonným zástupcom žiakov a pedagogickým zamestnancom škôl a školských zariadení.

Pedagogický asistent

– pracuje v triede, ktorú navštevuje žiak alebo viac žiakov s poruchou aktivity a pozornosti, ak si to vyžaduje výchova a vzdelávanie príslušného žiaka v závislosti od závažnosti jeho postihnutia, na základe odporúčenia centra špeciálno-pedagogického poradenstva.